

นานมาแล้วยังมีตายาย
ผิวเมื่อย แก่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่
ในชนบทแห่งหนึ่ง ตายายทั้งสอง
นั้นเป็นคนที่มีฐานะดีเข้าขั้น
เศรษฐีคนหนึ่งทีเดียว ทั้งสอง
ได้มีลูกชายคนหนึ่ง ชื่อว่า
"นายตัน" ก็เป็นคนตาบอดตาใส
มาเสียแต่กำเนิด

แต่ถึงแม้ว่านายตันจะตาบอด
ก็ตาม นายตันก็ยังเป็นคนเฉลียว
ฉลาด มีไหวพริบและปฏิภาณเป็น
เลิศ สำหรับคนทั่วไป ไปที่ไหนรู้จัก
มักคุ้นกันจริงๆ แล้ว เมื่อได้พบเห็น
นายตันเขาก็จะไม่รู้เลยว่า นายตัน
นั้นเป็นคนตาบอด ทั้งนี้เพราะนาย
ตันแสร้งเรื่องราวของคน ตลอดจน
หนทางและอื่นๆ ในหมู่บ้านได้ดี
กว่าคนตาดี เสียอีก อีกประการ
หนึ่งก็คือตาของนายตันนั้นเป็นตา
บอดประเภทหนึ่งที่มีลักษณะทั่วๆ
ไปเหมือนกับตาดีๆ ของเรานี้เอง
เพียงแต่มองไม่เห็นเท่านั้น ชาว
ภาคใต้เรียกตาบอดประเภทนี้ว่า
"บอดเมลิน"

นายตัน

วิมล คำศรี

ต่อมาเมื่อนายต้นมีอายุเลยวัยเบญจเพสไปแล้ว นายต้นก็คิดว่าใครจะมีเมียเหมือนกับหนุ่มคนอื่น ๆ บ้าง จึงได้อ้อนวอนแม่ให้ไปขอหญิงที่ตนหมายปองไว้ หญิงสาวผู้นั้นชื่อว่า "นางรังไร" เป็นลูกสาวของหญิงมาย อยู่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง อันนางรังไรนั้นก็เป็นหญิงใจ และไม่ชอบสมาคมคบหากับใครๆ ด้วย เมื่อยายแม่ของ นายต้นได้ฟังลูกชายตนว่าวอนให้ไปขอเมีย... ให้ เช่นนั้น ก็ให้รู้สึกรำคาญ ด้วยเห็นว่าลูกชายตนไม่รู้จัก เจียมตัวเจียมสังขารของตัวเองเสียบ้างเลย ดังความที่จำมาจากหนังสือสวดว่า

"...ครั้นจึงยายแม่มา ฟังลูกกล่าวก็โกรธรวนวาย
พุดจาหน้าไม่อาย จิตคิดหมายใครมีเมีย
เป็นคนมลมีดมีว ไม้เจียมตัวว่าตาเสีย
พุดคะอ้อนวอนขอเมีย คำสับเบี้ยใครจะยินดี
แต่กระบานสานไม่ถูก จะขอลูกเขากหรือหนา
เรียกสวนแรบ่นหว่า ทั้งไรนาใดไม่เห็น..."

ฝ่ายตาแม่ผู้พ่อเมื่อได้ยินเสียงเมียตนบ่นพร่ำ ออกมาเช่นนั้น ก็บอกให้ไปขอ...ลองดูเถิดเพราะเด็ก มันอาจจะเคยเป็นเนื้อคู่กันมาในชาติก่อนก็ได้

ฝ่ายยายแม่ผู้เป็นแม่จึงได้จัดการขอเมียให้ ลูกชายตามคำแนะนำของผัวในวันต่อมา ด้วยการจัด เฒ่าแก่ไปพุดทาบทามลูกสาวของยายทองสาก่อน ฝ่าย ยายทองสาแม่ผ่าย...เมื่อได้มีผู้มาขอลูกสาวตนเช่นนั้น ก็ ราพึงอยู่ในใจว่า

"ว่า...ลูกกูนี้พันที่กำลังกูได้ปลุกฝัง
หวังจะได้กินแรง คือลูกม่วงขบเผาะ
แดงกวาทรามเหนาะ น้ำได้ทรามแกง
ปล้ำเลี้ยงลูกมา ว่าจะกินพลูแต่ง
ครั้นชามาหลง หวงไว้ทำไหร..."

ยายทองสา เมื่อคิดได้แล้วก็ตอบตกลงไปทันที เมื่อ ได้ดูฤกษ์ยามกันแล้วทั้งสองฝ่ายจึง ได้นัดหมายกะวัน แต่งงานกันขึ้น และต่างก็เตรียมสิ่งของข้าวปลาอาหาร สำหรับงานนั้นไว้อย่างพร้อมพร้อม ดังข้อความที่จำๆ กัน มาว่า

".....ต่อโพกให้นายจันทร์ กับนายชื่นขึ้นไปเหนือ
ชื่อพลูสีห้าร้อย ทั้งกล้วยอ้อยสักลำเรือ

ตีปลีและลูกเขือ ลำเรือใหญ่ใส่ให้เต็ม
แล้วใช้ให้นายคาร ชื่อน้ำตาลไร่บั้งเหล้ม
เนียงใหญ่ใส่ให้เต็ม ค่ามากน้อยค่อยคิดกัน
แล้วว่านายบัวศรี รุ่งเช้านี้ลึกที่หลาน
ลงไปหิ้วตะพาน ชื่อหล้ามาสีห้าถัง
นางบุกให้ไปด้วย ช่วยซื้อเคยสักสิบชั่ง
กุ่มแห้งชื่อมาม่วง โคบายกึ่งเห็นชื่อมา
ไปพนเรือชาวนอก ถ้าเข้าบอกขายพุงปลา
เองจงซื้อเอามา สีห้าหม้อให้พอการ
พี่น้องทั้งซ้ายขวา วานแฆมาดำข้าวสาร
พร้อมฝรั่งสิ้นทั้งบ้าน มาช่วยกันทั้งหญิงชาย....."

เมื่อถึงวันแต่งงาน ขบวนขันหมากของนายต้น ก็ยกมายังบ้านนางรังไรตามฤกษ์ เมื่อถึงประตูบ้าน เจ้าสาว นายต้นก็ให้รู้สึกพร้อใจ เพราะตนไม่คุ้นเคย กับบ้านนี้กลัวว่าจะเดินไม่ถูกทางหรือทำอะไรไม่ถูกไม่ ควรเนื่องจากนัยนัยตาของตนเป็นเหตุ บริเวณบ้านนั้นก็ รู้สึกว่าเป็นเนื้อที่ที่โล่งเตียนไม่มีทางเดินให้สังเกต นายต้นจึงเดินก้มๆ เงยๆ ไปอย่างหวาดระแวงแล้วก็ชน เอาการอกล้วยเข้าไปให้เต็มทีจนเสียหลักเกือบล้มลง แต่ นายต้นก็ได้เอามือจับทางล้วยไว้ทัน และเมื่อรู้ว่าตน พลัดไปแล้วเช่นนั้น ก็ได้พุดแก้ตัวขึ้นทันทีว่า

"...เดินมาดีๆ ไม่รู้ว่านกอะไรมันขี้อวดหัวตนเข้า จึงได้วิ่งเข้าไปกับใบตองมาเพื่อเช็ดขี้นิก บังเอิญสะดุด เอาการอกนอชู่เข้าอีกทำให้เสียหลักไปชนเข้ากับกอกล้วย..."

แล้วก็แก้งพรำบ่นออกมาอย่างคนหัวเสีย แล้วก็ เดินตามขบวนขันหมากไป จนกระทั่งถึงบันไดบ้าน หัวขบวนขันหมากต่างก็ล้างเท้าแล้วขึ้นบันไดบ้านไป ส่วนนายต้นได้เดินแตกขบวนออกไปอีก คราวนี้ไปเดิน เข้าไปได้ถุนบ้านที่ขยวักๆ เงยๆ ดันตนอยู่ใต้ถุนชาน บ้านคนที่มาในงานก็ถามขึ้นว่า "นั่น...เจ้าบ่าว...เข้าไป ทำไมที่ได้ถุนบ้าน..."

นายต้นเมื่อได้ยินคนพุดกันดังนั้น จึงพุดแก้ตัว ออกมาทันทีว่า "ฉันเข้ามาดูความมีมั่นคงแข็งแรงของ ตงรอด...ว่ามันจะแน่นอนหมั่นคงพอที่จะรับน้ำหนักคนที่ อยู่บนบ้านเป็นจำนวนมากนี้ได้หรือไม่เท่านั้นแหละ"

เพราะแขกหรือที่มาจากคนกินไม่ได้...เท่านั้นแหละ"
ดังข้อความที่จำ ๆ กันมาว่า

"...บอกความแก่พี่ ลักหน้อยหนึ่งรา
ว่าลุงขุนอินทร์ หม่อมนิลจินดา
สองคนนั้นหนา ปากเป็นตาลทรวง
เขาเป็นผู้ใหญ่ เอาใจเขากัน..."

จึงเป็นอันว่าพิธีแต่งงานของนายต้นสิ้นสุดใน
ตอนเย็นของวันนั้นนั่นเอง และนายต้นก็ได้อยู่กับเมียที่
บ้านแม่ยายต่อมา

ขณะที่อยู่กับเมียที่บ้านแม่ยายนั้น นายต้น
ได้ช่วยเมียทำมาหากินกันไปตามประสาคนในชนบท
ทั่วไป คือทำนาทำไร่ ฝ่ายเมียก็ทอหูกทอผ้า อยู่มา
วันหนึ่งเมื่อถึงฤดูกาลของการทำนา นางจึงได้
ปรึกษารือกับผัวตนถึงการไถนา นายต้นก็บอกว่า
"...ตนไม่เคยไถนามาก่อน เพราะที่บ้านของตนนั้นใช้
ควายผูกเหยียบนา... แต่ก็เอาเถิด เมื่อมาอยู่ที่นี้แล้ว
ให้ไถก็ไถกัน..."

รุ่งขึ้นเช้า นายต้นก็ให้เมียพาไปยังที่นาเพื่อจะ
ได้ลงมือไถเสียเลย เพราะฝนให้หยามาแล้วขึ้นเช้าไปจะ
ไถไม่ได้สัก เมื่อถึงที่นานางจึงร้องชี้แจงให้นายต้นทราบ
ว่าที่นาของแม่นั้นอยู่ตรงไหนบ้าง ดังข้อความที่จำ ๆ กัน
มาว่า

"...ถึงนานางชี้ ตรงนี้ของเรา
ข้างโนนของป่า ข้างโนนของน้ำ ข้างโนนของเขา
พันแต่ต้นไม้ ไม่ใช่ของเรา
ว่าแล้วนงเยาว์ ชักหัวเข้ามา..."

เมื่อชี้ที่นาของตนให้ผัวทราบแล้ว นางก็ครอบ
แอกไถให้แล้ว นางจึงรีบกลับบ้านเพื่อจัดเตรียมอาหาร
เอามาให้ผัวกินในตอนเที่ยงวัน ฝ่ายนายต้นเมื่อ
เมียงกลับบ้านแล้วก็รำพึงขึ้นว่า "กูจะทำอย่างไรดีละ
คราวนี้ ตาก็ไม่เห็นไถก็ไม่เป็น ยุ่งแล้วกูเอ๊ย..." ยินคิด
อยู่ครู่หนึ่งจึงตัดสินใจไถมันดูให้รู้เรื่องรื้อราวไปให้
เสร็จๆ เสียที. นายต้นจึงเริ่มใส่หัวให้เดินลากไถตรงไป
ทางมุมนั้นมา เมื่อเห็นหัวหยุดนายต้นก็กวาดโล่กักแล้ว
ยังเขียนตีหัวเอาแรงๆ จนหัวลากไถวิ่งปะทะเอาคืน

เพื่อนๆ ของนายต้นเห็นดังนั้นก็เข้าไปลาก
ออกมาจากไถถุนบ้าน แล้วพาขึ้นไปบนบ้านเมื่อขึ้น
ไปแล้ว แทนที่จะเข้าไปนั่งในห้องพิธี นายต้นกลับนั่ง
เสียที่ซานเรือตนเอง จนกระทั่งฝ่ายเจ้าสาวเข้ามาถาม
ว่า "ทำไมจึงไม่เข้าไปในห้อง..."

นายต้นจึงแก้ตอบไปว่า "ตนเหยียบขี้ไถติด
เท้ามาจึงไม่กล้าเข้าไป" เจ้าของบ้านจึงได้หาน้ำล้างเท้า
ให้แล้วนำเข้าไปในห้องเพื่อทำพิธีไหว้กันตามประเพณี
เมื่อเสร็จพิธีแล้วฝ่ายเจ้าสาวก็ชวนฝ่ายเจ้าบ่าวเข้าไป
ดูห้องหับของเจ้าสาว แต่นายต้นกลับเดินเข้าไปในครัว
คนครัวที่ทำกับข้าวกับปลาอยู่ก็ร้องเอะอะขึ้นว่า "นี่...ไม่
ใช่ห้องเจ้าสาว แต่นี่มันเป็นครัวไฟ...ต่างหากละ"

นายต้นเมื่อรู้ว่าพลาดไปอีกเช่นนั้นแล้ว จึงได้พูด
แก้ตัวไปว่า "ก็ในขณะที่ ฉันตั้งใจเข้ามาในครัวก่อน
เพื่อบอกพี่ๆ ให้รู้ว่า วันนี้อย่าทำกับข้าวให้มีรสเผ็ดนัก

นางจันไถหัก หัวหลุดออกจากแอกวงหนีไปเสีย ดัง
ข้อความที่จำกันมาว่า

"วัวก็ซึกเต็มประดา หัวคันทาก็ขาดผ
พาวิงไปตรง ๆ ลงหนองปลักไถหักโง
วัววิ่งไปเร็วพลัน ตัวนายดันลงไถงไถง
ลุกขึ้นวิ่งโหยง ๆ ตามโคไปก็ไม่ทัน....."

นายดันก็ได้เที่ยวเดินตามวัว ไปอย่างสะเปะ
สะปะเพราะตาไม่เห็น เมื่อได้ยินเสียงดังกรอบแกรบ
สอกแสกตรงไหน ซักก็ต้องเดินเข้าไปหาทันทีเพราะ
คิดว่าวัว คงอยู่ตรงนั้น แล้วก็วิดน้ำใส่ปากขยนา ปากก็
ร้องว่าฮู ๆ ให้วัวหยุดอยู่ตรงนั้นตามข้อความที่ว่า

"วิดน้ำสาดค่อย ๆ ว่าฮายถ่อยอย่าพาโล
วิงไปจะอดไซ กินหญ้าบ้านยังดีหว่า..."

ขณะนั้นเป็นเวลาที่น่าจริงใจเอาอาหารมาส่งหัว
พอดิ เมื่อเห็นหัววิดน้ำสาดปาเช่นนั้นจึงถามขึ้นว่า
"...นั่นที่... ไถถึงได้วิดน้ำใส่ปากอยู่เช่นนั้นละ..." นายดัน
จึงรู้ว่าตา...พลาดไปอีกแล้ว จึงได้รับแก้ตัวทันทีว่า "...ที่
ได้เดินตามวัวมันมาจน...พวังแต่น้ำ จะวิงหนีก็วิ่งไม่
ทัน จึงต้องใช้น้ำสาดเอาไว้อย่างนี้แหละน้องเอ๊ย..."
และบอกกับเมียว่าวัวนี้ไถนาไม่ได้เรื่องได้ราวเลยเพราะ
บังเอิญ...วัวทั้งคู่มันเห็นตัวเมียเข้ามามันจึงพาไถวิ่งเตลิดไป
หาตัวเมียจนไถได้หักไปเสียแล้ว เป็นอันว่านายดัน
ได้แก้ปัญหานั้นไปอีก

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อนางจริงใจได้จัดสำหรับคับค้อน
ไว้ให้ตัวที่ในห้องแล้ว นางก็ลงมาบ้านด้ายที่ไถถุนบ้าน
ตามเคย นายดันเมื่อกินข้าวกินปลาแล้ว ก็อยากกิน
หมากจึงได้เดินควานหาไปจนพบหมากกับพลูแต่กลิ้ง
ใส่ปูนได้กลิ้งไปอยู่ข้างฝาเสีย จึงหาไม่พบจึงได้ตะโกน
ถามเมียลงมาว่า "...ปูนอยู่ตรงไหน?" เมียก็ตอบไปว่า
"ก็อยู่ในห้องนั่นแหละ..." นายดันควานหาไปทั่วก็ไม่พบ
จึงให้นี่โกโมโหมเมียของตนยิงนึ่งถึงกับได้กล่าวประชด
ประชันเอากับเมียตนแรงๆ ว่า "ซื้ออะไรก็ซื้อได้ทุกอย่าง
แต่พอปูนกินกับหมากนิดเดียวก็ซื้อไม่ได้เสียแล้ว ถ้า
เป็นแข่งกับน้ำมันละก็ไม่เคยลิมซื้อ... ใ้ปูนนี่ก็เหมือนกัน
มันไปอยู่ที่ไหนเสียแล้วละ ข้างล่างเขาบอกว่าอยู่
ที่นี่? แต่กูหาไม่พบสักที เอาเถอะ...ถ้าใครหาพบ

กูดมให้เอามาโยธาเลยวะ..."

นางจริงใจเมื่อได้ยินหัวพร้าบออกมาเช่นนั้นก็ให้
นึกรำคาญใจและคิดว่า "เมื่อก่อนจะลงมาเราก็ตั้ง
ไว้พร้อมทั้งหมากพลูปูนยา แล้วปูนมันหายไปไหน
เสียละ เอาเถอะ...ถ้าเราพบปูนซักละก็ แม่จะโยธาด้วย
ปูนเสียเอง..." ดังความว่า

"ครั้นถึงเดินเข้าห้อง แล้วนางน้องมองดูไป
เห็นตั้งอยู่แต่ไถล นั่นมิใช่ปูนหรือหว่า...
นางหยิบกลิ้งปูนมา ฟ้าผ่าเกิดบาปก็บาปไป
กำลังนางโกรธา เอาโยธาเข้าโดยไว
ว่าสมกับหน้าใจ นี่มิใช่กลิ้งปูนหรือ
เหมือนกับคนตาบอด ไม่แลลลอดพูดถึงอ้อ
กลิ้งปูนเท่าซ้อมือ ดูไม่เห็นเป็นกระไร..."

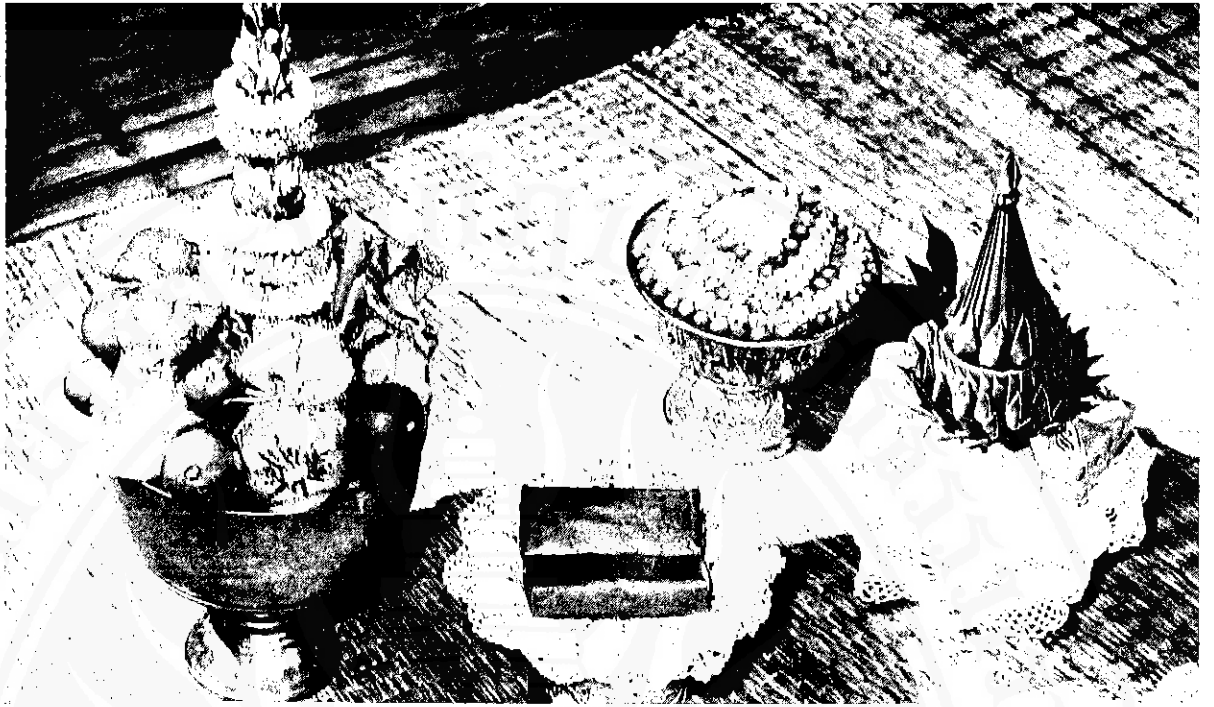
ฝ่ายนายดันเมื่อถูกเมียเอาปูนขยี้ตาเข้าเช่นนั้นก็
ให้รู้สึกเสียดตาเป็นยิ่งนักจึงได้ถือโอกาสร้องโอดครวญ
ออกมาว่าคราวนี้เราได้ตาบอดเสียแล้วต่อไปจะต้อง
กลายเป็นคนพิการไปตลอดชีวิต ฝ่ายนางจริงใจเมื่อได้ฟัง
หัวร้องออกมาและเห็นอาการของหัวเช่นนั้นก็ให้ตกใจ
และเสียใจเป็นยิ่งนัก ทั้งนี้ก็เพราะนางคิดว่านางเป็น
ต้นเหตุที่ทำให้หัวต้องตาบอดไป

นางจริงใจจึงไม่สบายใจตั้งแต่นั้นมา นางได้เที่ยว
หาหมอดาหาयरักษาศาไปทุกหนทุกแห่ง.อยู่มา จน
กระทั่งได้ยาผีบอกมารักษาตาของหัวจนตาของนายดัน
หายแลเห็นอย่างปกติเหมือนกับตาของคนตาดีทั่วๆ ไป
ดังข้อความที่จำกันมาว่า

"กุศลมาตามทัน เวรานั้นค่อยปลดเปลื้อง
อุปมาดังราวเรื่อง พระทรงธรรม์สุวรรณสาม
พระปิตุเรศพระมารดา ทุกข์ทรมายู่ช้านาน
ครั้นสิ้นกรรมของภูบาล กุศลนั้นก็ตามทัน
จำให้พระเนตรเปิด เห็นประเสริฐทุกสิ่งอัน
ถึงเราท่านทุกวัน ก็เหมือนกันอย่าสงสัย..."

ฝ่ายนายดันครั้นเมื่อตาหายเป็นปกติแล้ว
ก็ได้ช่วยเมียทำมาหากินสร้างเนื้อสร้างตัวได้เป็น
ปีกแฉ่งและ...มีความสุขกันต่อมา

ผู้เล่า : นายจัน ทุมมาศ

ชั้นหมาก : ปัจจัยสำคัญในการประเพณีแต่งงาน

การศึกษาวิเคราะห์

๑. ประเภทของนิทาน

อาจารย์วิเชียร ณ นคร ผู้ศึกษาวิจัยนิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดนิทานเรื่อง นายตัน เป็นนิทานชีวิต^๑

โดยหลักวิชาคติชนวิทยา "นิทานชีวิต" เป็นนิทานที่บอกเล่าชีวิตของตัวละครซึ่งจำลองไปจากชีวิตจริงของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตัวละครในนิทานประเภทนี้มีลักษณะเป็นสามัญชนมากกว่าท้าวพระยามหากษัตริย์ หรือชนชั้นสูง บทบาทของตัวละครย้ำถึงคุณสมบัติของมนุษย์ปุถุชน และสะท้อนถึงทัศนคติค่านิยม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของสามัญชนอย่างกว้างขวาง

แก่นของนิทานชีวิตมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความรัก ความโกรธ ความหลง และความกลัว เป็นเรื่องการผจญภัยบนมนุษย์โลก ตัวเอกของเรื่องใช้ความสามารถเข้าแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะคือความสามารถ ความเฉลียวฉลาด ความกล้าหาญ และความอดทน เพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น การได้แต่งงาน การเอาชนะศัตรู และการล่องพ้นจากข้อกล่าวหา เป็นต้น

ฉากและบรรยากาศของนิทานชีวิตมีลักษณะสมจริง แม้ว่าบางครั้งจะมีเรื่อง อภินิหารหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ผสมผสานอยู่บ้าง แต่ก็ดูไม่เกินวิสัยของสังคมในยุคนั้นๆ ฉากในนิทานชีวิตจึงเป็นฉากที่เราคุ้นเคยกันอยู่

โครงเรื่องในนิทานชีวิตมีทั้งชนิดสั้น และยาว บางเรื่องมีความซับซ้อน และมีหลายอนุภาค อันเป็นต้นเค้าของการเขียนนวนิยายในสมัยต่อมา

^๑ วิเชียร ณ นคร การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช หน้า ๔๖-๔๗

นิทานเรื่อง "นายตัน" ตัวละคร เป็นสามัญชนล้วนๆ คือนายตัน เป็นชายตาบอดใส่ หรือ "บอดเมดูลิน" เป็นบุตรของตายาย อยู่ในชนบท นางรังไร ก็เป็นหญิงสาวชาวบ้านเช่นเดียวกัน นอกจากตัวละครตัวเอกดังกล่าวแล้ว ตัวประกอบอื่นๆ ก็ล้วนเป็นสามัญชน ในสังคมชนบททั้งสิ้น

แก่นของนิทานเรื่อง อยู่ที่ นายตัน สามารถใช้เขาวงมณีปัญญา ไหวพริบ ปฏิภาณ กลบเกลื่อน ความพิการของตนจนกระทั่งประสบผลสำเร็จในความรัก ได้แต่งงานและดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความพิการ คือ "ตาบอดใส่" ก็หายไป

ฉากและบรรยากาศในนิทานเป็นวิสัยที่พบเห็นอยู่เป็นปกติในชีวิตของผู้คนในสังคมชนบทตลอด ทั้งเรื่อง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช ตามกลุ่มภูมิศาสตร์ ดังความตอนหนึ่งว่า

"ต่อไพร่กให้นายจันทร์

ชื่อพลูสีห้าร้อย

ดิลีและลูกเขือ

แล้วใช้ให้นายคาร

เนียงใหญ่ใส่ให้เต็ม

แล้วว่านายบัวศรี

ลงไปหิ้วตะพาน

นางปลูกให้ไปด้วย

กึ่งแ่งชื่อมามัง

ไปพบเรือชานอก

เองจงซื้ออามา

พี่น้องทั้งซ้ายขวา

พร้อมพรั่งสิ้นทั้งบ้าน

กับนายขึ้นขึ้นไปเหนือ

หิ้งกล้วยอ้อยสักลำเรือ

ลำเรือใหญ่ใส่ให้เต็ม

ชื่อน้ำตาลไร่บึงเหล็ม

ค่ามากน้อยค่อยคิดกัน

รุ่งเช้านี้สักที่หลาน

ชื่อเหล้ามาสีห้าล้าง

ช่วยซื้อเคยสักสิบชั่ง

โคบทูกงเห็นชื่อมา

ถ้าเขาบอกขายพุงปลา

สีห้าหม้อให้พอการ

วานเขามาตำข้าวสาร

มาช่วยกันทั้งหญิงชาย"

ชาวเหนือ : คือกลุ่มชนที่อยู่แถบอำเภอลานสกา พรหมคีรี ฉวาง เป็นต้น

ชาวนอก : คือกลุ่มชนที่อยู่แถบลุ่มแม่น้ำสายฝั่งทะเล ได้แก่ เขตพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำปากพนัง เป็นต้น

ผลผลิตของชาวนอก

ผลผลิตของชาวเหนือ

ชาวบ้านจำนวนมาก
ถึงบ้านเจ้าสาวในวันแต่งงาน

๒. คุณค่าของนิทาน

ตามหลักวิชา การศึกษานิทานพื้นบ้านย่อมก่อให้เกิดคุณค่าอย่างน้อย ๔ ประการคือ คุณค่าทางสุนทรียะ คุณค่าทางภาษา คุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม คุณค่าทางภูมิปัญญาและ คุณค่าทางการศึกษาอบรมและพัฒนาจิตใจ^๑

นิทานเรื่อง นายตัน ถึงพร้อมด้วยคุณค่าทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะเรื่องสุนทรียะอ่านแล้วให้อารมณ์ชื่นสนุกสนานเพลิดเพลิน จัดเป็นนิทานประเภท "หัตถ์นิทาน" หรือ "นิทานหรรษา" ได้อย่างสมบูรณ์

ความหรรษาของนิทานเรื่อง นายตัน ปรากฏอย่างเด่นชัดหลายต่อหลายตอน ดังเช่นตอนขันหมากถึงประตูบ้านเจ้าสาว นายตันเดินไปชนกอกกล้วยจนเสียหลักเกือบล้มเพราะตามองไม่เห็นแต่กลับแก้ตัวว่า

"เดินมาดีๆ ไม่รู้ว่านกกะโรมันเขีรดหัว จึงได้วิ่งไปเก็บใบตองมาเพื่อเช็ดขี้นก บังเอิญสะดุดเอาก่อนไม่รู้จึงทำให้เสียหลักไปชนเข้ากับกอกกล้วย"

ตอนขันหมากถึงห้วยหัวบันไดบ้านเจ้าสาว นายตันเดินเข้าไปใต้ถุนบ้านที่เยือกๆ เยงๆ ตันจุนอยู่ใต้ถุนบ้าน เมื่อมีคนทักถามว่าเข้าไปทำไมใต้ถุนบ้าน นายตันจึงกล่าวแก้ตัวว่า

"ฉันเข้ามาดูความมั่นคงแข็งแรงของตงรอด... ว่ามันจะแน่นหนามั่นคงพอที่จะรับน้ำหนักคนที่อยู่บนบ้าน เป็นจำนวนมากนี้ได้หรือไม่ ...เท่านั้นแหละ"

ตอนขึ้นไปบนบ้าน แทนที่จะเข้าไปนั่งในห้องพิธี นายตันกลับไปนั่งที่ชานเรือน เมื่อมีคนถามว่าทำไมไม่เข้าไปในห้อง นายตันแก้ตัวตอบว่า

"ฉานเหยียบขี้ไก่ติดเท้ามาจึงไม่กล้าเข้าไป"

^๑วิมล ตำศรี วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา หน้า ๑๖๑ - ๑๖๒

ตอนทำพิธีเสร็จแล้วฝ่ายเจ้าสาวก็ชวนเจ้าบ่าวไปดูห้องเจ้าสาวแต่นายดันกลับเดินเข้าไปในครัว
เมื่อมีคนทักว่า นี่เป็นครัวไม่ใช่ห้องเจ้าสาว นายดันจึงแก้สงสัยว่า

"ก็ใช่ะสิ ฉันตั้งใจ เข้ามาในครัวก่อน เพื่อบอกพี่ๆ ให้รู้ว่า วันนี้อย่าทำกับข้าวรสเผ็ดนักเพราะ
แขกหรือที่มาจากคนกินเผ็ดไม่ได้...เท่านั้นแหละ"

ตอนนายดันนั่งวิดน้ำใส่ป่าชายนา ปากร้องว่า ยูๆ ให้วัวหยุด นางจึงโร ภรรยา ถามว่า "ใคร
ถึงได้มาวิดน้ำใส่ป่าอยู่" นายดันแก้ตัวว่า

"พี่ได้เดินตามวัวมาจนพบรังแตนเข้า จะวิ่งหนีก็ไม่ทัน จึงต้องใช้น้ำรดเอาไว้อย่างนี้แหละ
น้องเอ๋ย"

ดังนี้ เป็นต้น

จุดเด่นอีกลักษณะหนึ่งของนิทานเรื่องนายดัน คือ เป็นสื่อที่ชี้ให้เห็นถึง ขนบประเพณีอันว่าด้วย
ระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ กล่าวคือ นิทานเรื่องนายดันได้กล่าวถึง เรื่องการแต่งงานอันเป็น
ขนบประเพณีไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่การส่งผู้เฒ่าไปทาบทามฝ่ายหญิง มีการเตรียมข้าวของเพื่อการแต่งงาน
กระทั่งถึงพิธีแต่งงาน ประมวลได้จากข้อความที่ว่า

"ฝ่ายยายเฒ่า ผู้เป็นแม่ จึงได้จัดการขอเมียให้ลูกชายตามคำแนะนำของพี่ในวันต่อมาด้วยการ
จัดเฒ่าแก่ไปทาบทามลูกสาวยายทองสาก่อน" และ "เมื่อถึงวันแต่งงาน ขบวนขันหมากของนายดันก็
ยกมายังบ้านนางจริงโรตามฤกษ์"

นอกจากนี้นิทานเรื่องนายดันยังแสดงถึงค่านิยมของสังคมไว้หลายประการ เช่น :-

ค่านิยมเกี่ยวกับบุรุษ :

บุรุษที่ควรแก่การยกย่องจะต้องเป็นผู้นำในครอบครัว ชยันขันแข็งเอางานเอាកารตามสภาพ
ภูมิศาสตร์ที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ชาวนาชนบท ประกอบอาชีพทำนา ผู้นำครอบครัวจะต้องทำไร่ไถนาเป็น
รู้จักประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่จำเป็นในครัวเรือนมิฉะนั้นไม่สมควรจะมีคู่ครองดังความตอนหนึ่งว่า

"พูดละอ่อนนอนขอเมีย	ค่าสินเบี่ยใครจะยินดี
แต่กระบานสานไม่ถูก	จะขอลูกเขาหรือหน่า
เรือกสวนแร่นหัว	ทั้งไร่นาไถไม่ป็น"

อนุภาคที่เด่นอนุภาคหนึ่ง
ในนิทาน เรื่อง "นายดัน"
ลูกผู้ชายที่มีฝีมือคือคนที่สังคมต้องการ
เป็นพ่อบ้านพ่อเรือนที่ดีได้

คำนิยามเกี่ยวกับสตรี :

สตรีที่ควรแก่การยกย่องจะต้องเป็นผู้ชำนาญในกิจการงานเรือนเป็นต้นว่าการหุงหาอาหารและการทอหูก เป็นต้น ดังความตอนหนึ่งว่า

"ฝ่ายเมียก็ทอหูกทอผ้า...นางจึงไร้อีกกลับบ้านเพื่อจัดเตรียมอาหารเอามาให้ผัวกินในตอนเที่ยงวัน... อยู่มาวันหนึ่งเมื่อนางจึงไร้อีกจัดสำหรับค้อนไวให้ผัวที่ในห้องแล้ว นางก็ลงมามีบ้ายที่ได้นุ่งบ้านตามเคย"

เกิดเป็นสตรีต้องชำนาญชำนาญใน "กิจการงานเรือน"
อนุภาคหนึ่งจากนิทาน เรื่อง "นายตัน" ปัจจุบันยังเห็นเป็นดังนี้

ความเชื่อเรื่องชาติก่อน-ชาตินี้

สังคมชนบทในยุคนายตันมีความเชื่อว่าชาติก่อนมีจริงและเกี่ยวโยงถึงชาติ ดังความตอนหนึ่งว่า "ให้ไปขอลองดูเถิด เพราะเด็กมันอาจจะเคยเป็นเนื้อคู่กันมาในชาติก่อนก็ได้"

ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ และอานิสงส์ของการทำบุญ

สังคมในชนบทมีความเชื่อมั่นว่า บุญ-กรรมจะตามสนองทุกคนทุกเมื่อ ดังความตอนหนึ่งอธิบายถึงผลที่ส่งให้นายตันมีดวงตาเป็นปกติว่า

"กุศลตามมาทัน	เวรานั้นค่อยปลดเปลื้อง
อุปมาตั้งราวเรื่อง	พระทรงธรรม์สุวรรณสาม
พระปิตุเรศพระมารดา	ทุกข์ทรมานอยู่ช้านาน
ครั้นสิ้นกรรมของภูบาล	กุศลนั้นก็ตามทัน
จำให้พระเนตรเปิด	เห็นประเสริฐทุกสิ่งอัน
ถึงเรา-ท่านทุกวัน	ก็เหมือนกันอย่างสงสัย"

คุณค่าเหล่านี้ช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้กับนิทานเรื่อง นายตันยิ่งขึ้นมากทีเดียว

๓. สัมพันธภาพระหว่างนิทานเรื่องนายตันกับชุมชน
และสังคมนครศรีธรรมราช และท้องถิ่นอื่น ๆ

นิทานชีวิตเรื่อง "นายตัน" มีความสัมพันธ์อยู่กับชุมชนและสังคมนครศรีธรรมราช และท้องถิ่นอื่น ๆ หลายลักษณะ กล่าวคือ

๓.๑ นิทานเรื่อง นายตัน ก่อให้เกิดวรรณกรรมหลายลักษณะแพร่หลายในชุมชนนครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง เช่นปรากฏในสมุดข่อยของวัดท่าเสริม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาได้ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชน เช่น ปี ๒๕๑๐ พิมพ์ในงานทำบุญฉลองอายุครบรอบ ๗๒ ปี ของนายเขวง ไชยานุพงศ์^๑ และศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช พิมพ์เผยแพร่เมื่อปี ๒๕๒๑^๒

ก่อนจะมาเป็นวรรณกรรมหลายลักษณะ "นายตัน" เคยเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทนิทานพื้นบ้านมาก่อน ดังมีข้อความตอนหนึ่งในวรรณกรรมหลายลักษณะ เรื่อง นายตัน ว่า

จักแต่งเรื่องไชยชาย	ท่านกล่าวไว้แต่ปางก่อน
ขุนสิทธิ์กับทิดยี่พร	นอนอยู่เวรที่ศาลา
เล่าเรื่องนายตาบอด	ฟังปากหวิดคนหัวฮา
ซ้ำหมายจำได้มา	ว่าไว้เล่นเป็นนิทาน"

๓.๒ อนุภาคของนิทานเรื่องนายตัน หลายลักษณะสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตของกลุ่มชนในสังคมเมืองนครศรีธรรมราช ดังเช่น

๓.๒.๑ การยึดถือปฏิบัติตามขนบประเพณีกรณีประเพณีแต่งงาน จากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช พบว่า อนุภาคนี้ปรากฏในวรรณกรรมทั้งประเภทมุขปาฐะและวรรณกรรมหลายลักษณะ แม้ในปัจจุบันสังคมนครศรีธรรมราชก็ยังคงยึดถือปฏิบัติ โปรดพิจารณาตัวอย่างวรรณกรรมต่อไปนี้

หญิงและชายจะอยู่กับเยี่ยงภรรยา-สามีได้ ก็ต่อเมื่อได้มีการสุขขแต่งงานกันตามประเพณีแม้จะรักกันสักปานใดหากไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณีแล้วสัมคมก็ไม่นิยมยกย่อง^๓

ต้นลำพงเหอ	ต้นลำพงกาหลัก
แก้วรักลิบริก	น้องไม่ติดตั้งวัง
ขันหมากไม่มาถึงเรือนแม่ก่อน	ไม่แนไม่นอนแม่ไม่ให้
น้องไม่ติดตั้งวังตามชาย	ชายรักชายมาเอง

^๑ สถาบันทักษิณคดีศึกษา สถาบันกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่ม ๕ หน้า ๑๗๕๕

^๒ วิมล คำศรี วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา หน้า ๒๒๖

^๓ ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช นายตัน-วันการโสฬศนิมิต หน้า ๑๘

^๔ วิเชียร ณ นคร และวิมล คำศรี การศึกษาวิเคราะห์ค่านิยมเกี่ยวกับสตรีไทยถิ่นใต้ หน้า 53

ข้างฝ่าย พ่อแม่ บุยาตายาย หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเมื่อเห็นว่า ฝ่ายชายให้เกียรติปฏิบัติตาม ประเพณีนิยมและพิจารณาเห็นสมควรแล้วก็จะสนับสนุน มีสำนวนเปรียบเทียบ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ สังคม เกษตรกรรม เป็นทำนองเดียวกันดังนี้

"ว่าลูกกูนี้พื้นที่กำลัง	กูได้ปลุกฝัง
หวัดจะได้กินแรง	คือลูกม่วงขบเผา
แดงกวาทรามเหนาะ	น้ำเต้าทรามแกง
ปล้ำเลี้ยงลูกมา	ว่าจะกินพลุแต่ง
ครั้นเขามาหลง	หวงไว้ทำไทร"

การหวังลูกสาวไม่ได้คุ้มครองในเวลาอันสมควร นอกจากนี้จะเป็นสิ่งที่ญาติผู้ใหญ่ไม่ควรทำ และยังจะเป็นผลเสียหายตามมาได้อีก^๑ ดังวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช บทหนึ่งว่า

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาเป็นแสง
น้ำเต้าพอทรามแกง	หวงไว้ทำไทร
หวงไว้นานนาน	ไอ้ไม่กลางบ้านหมันลักไซ
หวงไว้ทำไทร	น้ำเต้าพอทรามแกง

ฯลฯ

๓.๒.๒ ค่านิยมเกี่ยวกับบุรุษและสตรี อนาคตนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชนใน สังคมเมืองนครศรีธรรมราชและจังหวัดภาคใต้ กล่าวคือ นิยมยกย่องสตรีที่ชำนาญในกิจการบ้าน งานเรือน และนิยมยกย่องบุรุษที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามสภาพภูมิศาสตร์ ที่ตนอาศัยอยู่ ดังตัวอย่างวรรณกรรมต่อไปนี้

^๑ วิเชียร ณ นคร และวิมล คำศรี การศึกษาวิเคราะห์ค่านิยมสตรีไทยถิ่นใต้ฯ หน้า ๕๖

สตรีที่ควรยกย่อง^๑

หญิงสาวแกงแต่เช้า	เสร็จแล้วเจ้าจึงยกมา
ส่งให้แก่ภักสตา	แล้วมีข้าจึงลงไป
ทำการประสาหมึง	จับระวิงมาหันใหม่
ที่ได้เคหาใน	ครั้นใหม่อยู่อยู่รุ่ง

บุรุษที่ควรยกการยกย่อง^๒

พิไปป่าเหอ	ไปหลบหลังคาให้น้องก่อน
น้ำฝนหมันร่วงลงตามกลอน	ผ้าผ่อนน้องเปียกเสียหมดสิ้น
เงยแลบนหลังคา	น้ำตาน้องไหลลงรินริน
ผ้าผ่อนน้องเปียกเสียหมดสิ้น	นั่งกินแต่น้ำตา

ฝนตกเหอ	ตกลงแล็กแล็ก
ปลาช่อนตัวเล็ก	ว่ายน้ำตีแปลง
พี่ป่าวน้อยเหอ	ทำสูมิให้น้องแต่พอแรง
ว่ายน้ำตีแปลง	ตาแดงเหมือนเงินครึ่ง

ฯลฯ

แสดงให้เห็นว่า สตรีที่ควรยกย่องในสังคมชนบทในส่วนที่เป็นกิจบ้านงานเรือน อย่างน้อยที่สุด จะต้องปรุงอาหารเป็นและทอผ้าเป็น ส่วนบุรุษจะต้องมีความสามารถในด้านช่างฝีมือและประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานได้ เป็นอย่างน้อยจึงจะให้แต่งงานเป็นคู่สามี-ภรรยากันได้

๓.๒.๓ ความเชื่อเรื่องชาติก่อน - ชาตินี้ - ชาติหน้า อนุภาคนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและมหรสพพื้นบ้านในท้องถิ่นนครศรีธรรมราชโดยทั่วไป ดังเช่น

มีกรรมเหอ	สองราเวามีกรรม
บาปกึ่งบาปปลาห้องไม่ทำ	ขอพบพี่ชายกายภาคหน้า
ชาตินี้ห้องมาหลงเกิด	เป็นพี่น้องกันเกิดพ่อเลิศฟ้า
ขอพบพี่ชายกาย	ทุกห้องชั้นฟ้าหวัน

ฯลฯ

๓.๒.๔ ความเชื่อเรื่องบาป - บุญ อนุภาคนี้พบมาก ทั้งนี้คงเป็นเพราะพื้นฐานการนับถือศาสนาที่สอนให้เชื่อเรื่องบาป-บุญ ดังเช่น

ขึ้นโหนดเหอ	ขึ้นแอลูกกา
ใส่พกลงมา	ไม่ให้พ่อแม่ของกาเห็น
บาปใส่ลูกนก	ตกนรกทั้งเป็น
ไม่ให้พ่อแม่กาเห็น	บาปใส่ลูกนกจอก

^๑ วิเชียร ณ นคร และวิมล คำศรี การศึกษาวิเคราะห์ตำนานมโหรีไทยถิ่นใต้ฯ หน้า ๖๑

^๒ วิมล คำศรี การศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กฯ หน้า ๑๔๔

เข้าเข้าเทอ	พระเจ้าเทามายินบาตร
คตข้าวใส่ถาด	คตหังข้าวบาตรข้าวมิมณ์
กรวดน้ำตั้งจิตอธิษฐาน	ให้พ่อรูปทรงสังคราญท่านได้กิน
คตหังข้าวบาตรข้าวมิมณ์	กินเถิดพ่อทูนหัว

๓.๒.๕ การประกอบอาชีพทำนา อนุภาคอันเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทำนา ที่ปรากฏในนิทานเรื่องนายตัน เป็นอนุภาคร่วมของสังคมเกษตรชนบทเมืองนครศรีธรรมราชวรรณกรรม มุขปาฐะเมืองนครศรีธรรมราชพูดถึงอาชีพนี้ไว้อย่างแพร่หลาย ดังเช่น

แค้นใจเทอ	แค้นใจไถนาดินแห้ง
ยิงไถยิงแล้ง	แตกแหงเหมือนรอยตีนนก
ก้มแลหัวหมูก้าขัดใจ	ก้มแลคันไถก้าขัดดอก
แตกแหงเหมือนรอยตีนนก	ขัดดอกไปทุกสิ่ง
ฟ้าลั่นเทอ	ลั่นมาศึกศึก
ลั่นตื้นลั่นลึก	ลั่นฟ้าลั่นฝน
ลั่นน้อกอยู่ไม่ได้	เดือนอ้ายเข้ามาแล้วแม่หน้ามล
ลั่นฟ้าลั่นฝน	ลั่นคนทำนาหกล้า
เดือนสามเทอ	ไปปรับนางงามมาเก็บข้าว
เก็บเถิดแม่เจ้า	เก็บข้าวในนา
แนะทางให้เจ้าไป	อ้ายนี้ตันไทรอยู่ในป่า
เก็บข้าวในนา	ตันหัวหัวนาเดิน

๓.๒.๖ กลวิธีเสนอความหรรษาหรือมุขตลก

มุขตลกจากเรื่องนายตัน อยู่ตรงพดติกรรมผิดปกติของตัวละครและไหวพริบของ ตัวละครอนุภาคเช่นนี้ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในตัวละครของมหรศพพื้นบ้านภาคใต้ ประเภทหนังตะลุง และโนรา

จากการศึกษาวิเคราะห์นิทานเรื่อง "นายตัน" แต่พอสังเขปดังกล่าวมาข้างต้น ท่านคงเห็นได้ว่า นิทานพื้นบ้านไม่ใช่เป็นเรื่องเล่าสู่กันฟังเพียงเพื่อสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่ประการเดียวหากแต่เป็นสื่อสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เราได้รู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของ เพื่อมนุษย์แต่ละสังคม และชุมชนอีกด้วย การศึกษานิทานพื้นบ้านจึงควรได้รับการ สนับสนุนทั้งในและนอกระบบโรงเรียนในกาลเทศะอันเหมาะสมต่อไป

ภาพ : ชัยณรงค์ อินทพร
 เตรียมต้นฉบับ/พิมพ์ : จาริ ภาวะศรี
 อำนวยการ : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช